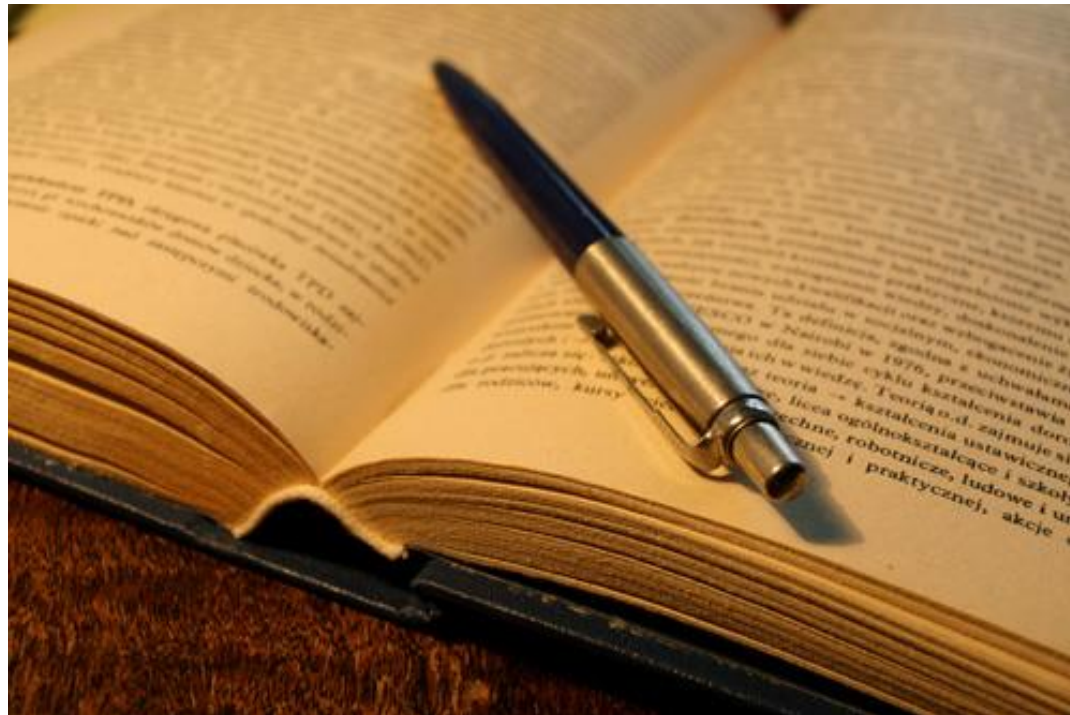

Historia książki

*Od kamiennej tabliczki do nowoczesnej
e-książki.*

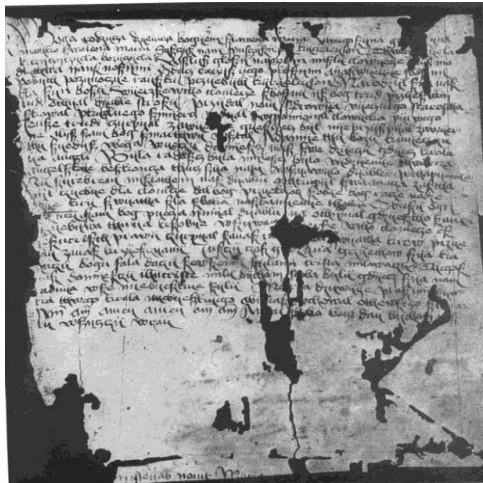

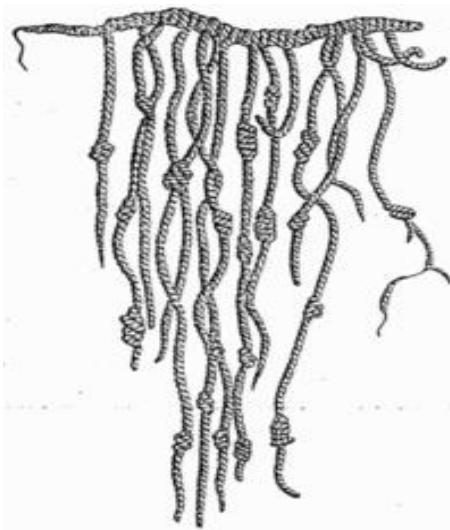
Narodziny pisma drogą do powstania książki

Upłynęło wiele tysięcy lat, zanim człowiek dopracował się książki, a później jeszcze kilkanaście kolejnych wieków, zanim książka stała się tym, czym jest dzisiaj.

Historia książki dzieli się na dwa okresy:

- **książki rękopiśmiennej** (sprzed ery druku, tworzona do 1500 roku);
- **książki drukowanej**, której rozwój zawdzięczamy Janowi Gutenbergowi.

*Począwszy od epoki kamienia i następujących po niej epok - myśliwskiej i rolniczej, aż do chwili osiągnięcia stadium osiadłego rzemiosła - człowiek wytworzył pierwsze **znaki pamięciowe** (mnemotechniczne), a także sposób komunikowania wiadomości za pomocą ich **obrazowego przedstawienia**.*

*Przykładem takich wiadomości są **rysunki naskalne** (petroglify), a także inne sposoby utrwalania w pamięci określonych myśli, jak różnego rodzaju i zastosowania **wycięć na laskach** (lub kawałkach drewna), czy **pismo węzełkowe** ("quipu"), polegające na symbolizowaniu oznaczonych myśli i treści za pomocą przyjętego kodu nacięć czy węzłów.*

*Sumeryjską tabliczką glinianą,
wykaz dóbr świątynnych – piktogramy (3500 p.n.e.)*

Petroglify

Pismo węzłkowe

Majuskuła (łac. majuskulus tzn. większy) – to pierwotna wersja pisma zarówno w starożytnej Grecji jak i w Rzymie.

Książka w starożytności

W Egipcie już na 3000 lat p.n.e. znane były hieroglify (święte pismo), powstałe na zasadzie pisma obrazowego. Z biegiem czasu obrazy upraszczały się; na tej drodze powstało pismo hieratyczne, używane przez kapłanów, a obok niego ukształtowało się pismo świeckie, służące ludowi tzw. demotyczne, o znakach jeszcze prostszych niż hieratyczne.

3000 p.n.e. - pismo hieroglificzne, Egipt

Hieroglify - święte pismo, dar bogów

Hieroglify (część górna kamienia) zostały odczytane w 1822 roku przez J. Champolliona.

Państwa okolic zasobnych w rzeki, jak Babilonia i Asyria w dorzeczach Eufratu i Tygrysu, wytworzyły jako podłoże pisma tabliczki gliniane, na których za pomocą trójkątnych patyczków stawiano znaki pisarskie w postaci kłînów, stąd pismo kłînowe. Tabliczki następnie suszono na słońcu lub przy ogniu.

Gliniane tabliczki z pismem kłînowym

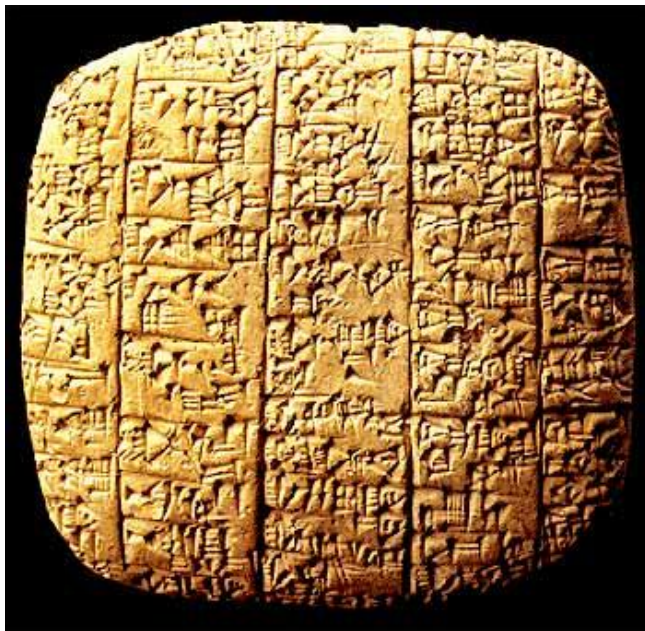
Z czasem nauczano się też rysować lub malować znaki pisarskie na miękkim, podatnym materiale: na papirusie. Tego materiału używali Egipcjanie i Grecy, a że łodyga tej rośliny po grecku zwie się byblos, stąd wyraz ten oznacza także książkę. Rzymianie używali też łyka lipowego (łyko po łacinie to liber, a także książka), Germanowie preferowali drzewo bukowe, którego nazwę (Bucke) przeniesiono na szersze pojęcie: na książkę (Buch).

Tak więc nazwa książki pierwotnie wzięła się od nazwy materiału pisarskiego.

Pierwsze biblioteki

Pierwsze biblioteki związane są z miejscami kultu - świątyniami. Początkowo pismo znali tylko wtajemniczeni kapłani i urzędnicy dworów panujących. Oni zapisywali wszystkie ważne dla państwa informacje, a także tworzyli wszelakie "święte księgi". Zbiory takich ksiąg były z czasem wzbogacane także o literaturę piękną i naukową.

Do najstarszych znanych bibliotek należy słynny zbiór tabliczek glinianych z pismem klinowym odnaleziony w Niniwie w Babilonii, w pałacu króla Assurbanipala (668-626). Zbiór bogaty we wszelkiego rodzaju dzieła naukowe był znakomicie uporządkowany i skatalogowany przez licznych bibliotekarzy.

Do rozwoju handlu książkami przyczynia się w dużym stopniu działalność Biblioteki Aleksandryjskiej, która, sama będąc głównym nabywcą, ustalała także podstawę najlepszych tekstów do kopiowania.

Nowa biblioteka Aleksandryjska

W Grecji już ponoć w VI w.p.n.e. miało powstać wiele bibliotek zakładanych przez panujących władców, powstawały także zbiory prywatne uczonych greckich, jak Arystoteles. Jednak nie zachowały się one do naszych czasów.

Książka w średniowieczu

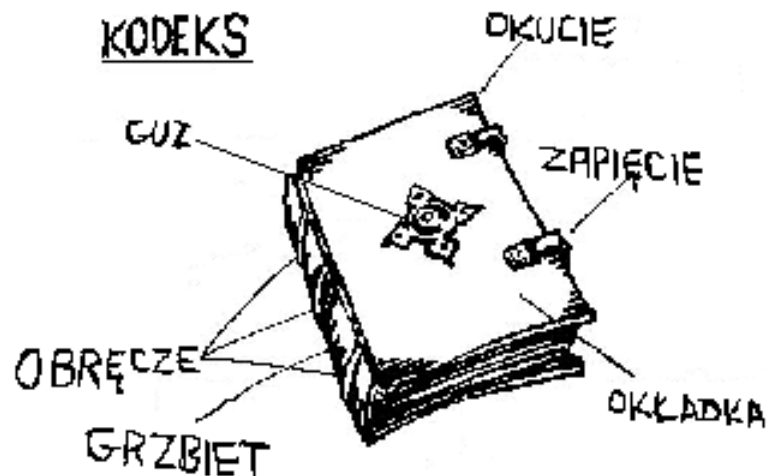

Po raz pierwszy na większą skalę zaczęto używać jako materiału piśmiennego pergaminu. Wyrabiano go ze skór wielu różnych, ale przeważnie młodych zwierząt. Najdelikatniejszy gatunek (velin) uzyskiwano z nienarodzonych lub świeżo urodzonych jagniąt. Nazwa materiału pochodzi od miasta Pergamon, które słynęło z jego wyrobu.

Wytwarzanie pergaminu

Nowe materiały piśmienne - pergamin i papier - wyrugowały z biegiem czasu niewygodny w użyciu zwój, doprowadzając do powstania nowej formy książki - **kodeksu**. Pierwowzorem kodeksu były wiązki tabliczek drewnianych zwanych przez Rzymian - caudex (kłoc drzewny), łączonych zazwyczaj po dwie, trzy i więcej za pomocą kółek i sznurków

Zamiast zwijać kartkę wystarczyło ją przełamać i złożyć. Kilka lub kilkanaście takich przełamanych kart połączonych po dwie (binion), trzy (ternion), cztery (quaternion - najczęściej stosowany), a nawet więcej tworzyło pierwsze kodeksy. Zszywano je jeszcze aby się nie rozsypały

Illuminacja

Illuminacja to ręcznie wykonana malowana lub rysunkowa ilustracja w rękopisach. Luminaacje malowano farbami kryjącymi woskowymi (lub temperą) albo wodnymi, rysowano piórem, srebrnym sztyftem lub cienkim pędzelkiem.

Illuminacje zdobiły zwoje egipskie, greckie i rzymskie. Rozkwit iluminacji w średniowiecznych skryptoriach klasztornych.

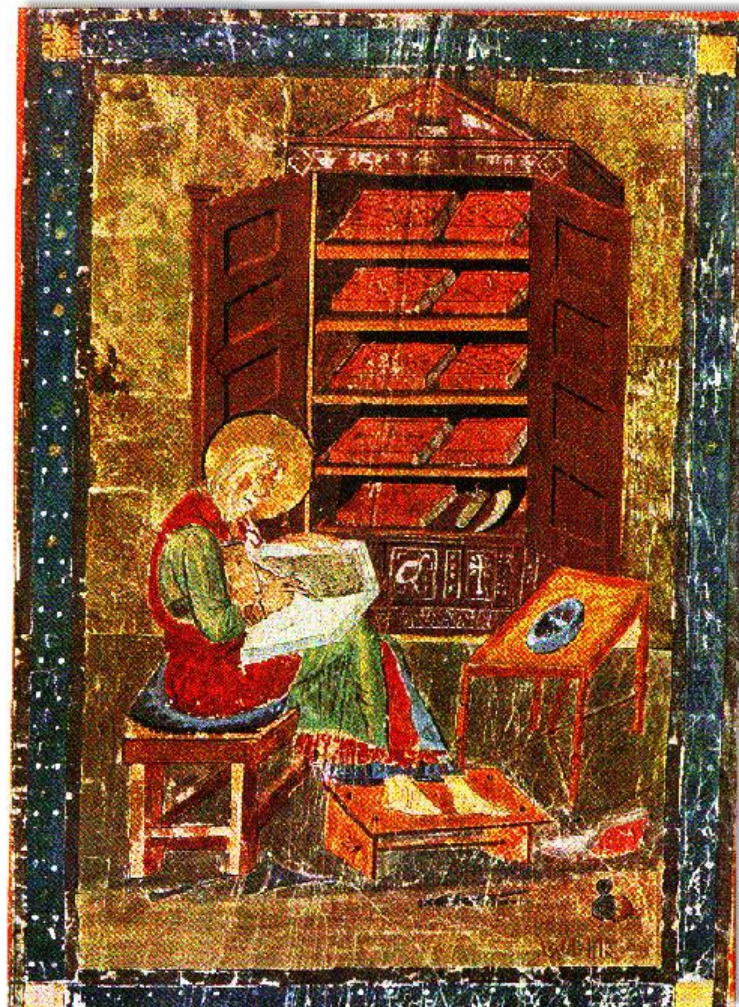
Typy iluminacji:

- *inicjały ornamentalne i obrazkowe*
- *ilustracje tekstowe (często całostronicowe)*
- *obramienia dekoracyjne (floratury, bordiury, często wzbogacane motywem drolerie - mała scenką figuralną lub zwierzęcą)*
- *niekiedy iluminacje dedykacyjne, wskazujące fundatora księgi*

Biblioteki klasztorne

Pisaniem tekstu, a raczej kopiowaniem i powielaniem, zajmowali się głównie duchowni: w klasztorach wyszkoleni specjalnie mnisi, przy katedrach biskupich i kolegiatach pracowali kopiści z niższego kleru świeckiego; z czasem wytworzył się nawet osobny zawód przepisywaczy.

Powstaje nowy rodzaj, najbardziej charakterystyczny dla średniowiecza, biblioteki klasztorne.

Wynalezienie druku

Wynalezienie druku przypisuje się Janowi Gutenbergowi z Moguncji, przyjmując jako datę tego wydarzenia rok 1440, choć nie wiadomo, kiedy Gutenberg wydał swój pierwszy druk.

Gutenberg wpadł na pomysł wybijania za pomocą stempli z twardego metalu (tzw. patryc czy punconów) liter w płytce metalowej, dzięki czemu uzyskiwano trwałe matryce, których można było używać wielokrotnie do odlewania czcionek.

Długo pozostawała też w użyciu wynaleziona przez Gutenberga prasa do odbijania druków.

Jan Gutenberg we własnej osobie

Biblia Gutenberga

Ruchoma czcionka Gutenberga

Pierwotna prasa drukarska

Inkunabuł

Inkunabuł to stary druk sprzed 1501 roku.

Pierwsze inkunabuły wzorowano na średniowiecznych rękopisach, m.in. kroje czcionek naśladujące pismo ręczne (kolofon), ręczne zdobienie (iluminacja, inicjał).

Pierwszym inkunabułem był druk J. Gutenberga ok. 1445 (fragment z księgi Sybilli).

Pierwszy w Polsce inkunabuł wydrukował (prawdopodobnie) K. Straube - kalendarz na 1474 rok,

Liczbę inkunabułów ocenia się na ok. 40 tys. Tytułów.

Książka epoki oświecenia

Postępy nauki, przemysłu i rzemiosła oraz idee wolności myśli, słowa i druku, przenikające warstwy oświecone w czasach Woltera, Rousseau i encykłopedystów wywołały rozwój piśmiennictwa, produkcji wydawniczej i drukarstwa.

*Joseph von Sonnenfels:
Człowiek bez przesądów*

Wdzięk i elegancja książek

Okres panowania nowego stylu: rokoko. Wdzięk, elegancja i bogactwo krągłych linii przejawiają się również w wyglądzie książek, zwłaszcza zaś w ilustracjach. Wytworne wydania przeznaczone dla smakoszy, bibliofilów ozdabiane są winietaми i całostronicowymi sztychami znanych artystów. Oprawa książek wykonywana jest częstokroć na zamówienie, bogato ornamentowana, suto złocona, układa się na niej nowy wzory koronkowe - "á la dentelle".

... bliżej nas ...

Z biegiem czasu zaczęto tworzyć bardzo rozbudowane prasy drukarskie.

Książki zaczęły ozdabiać ilustracje. Początkowo czarno białe następnie przeistaczające się w kolorowe rysunki.

Prasa drukarska o napędzie parowym

Współczesna prasa drukarska

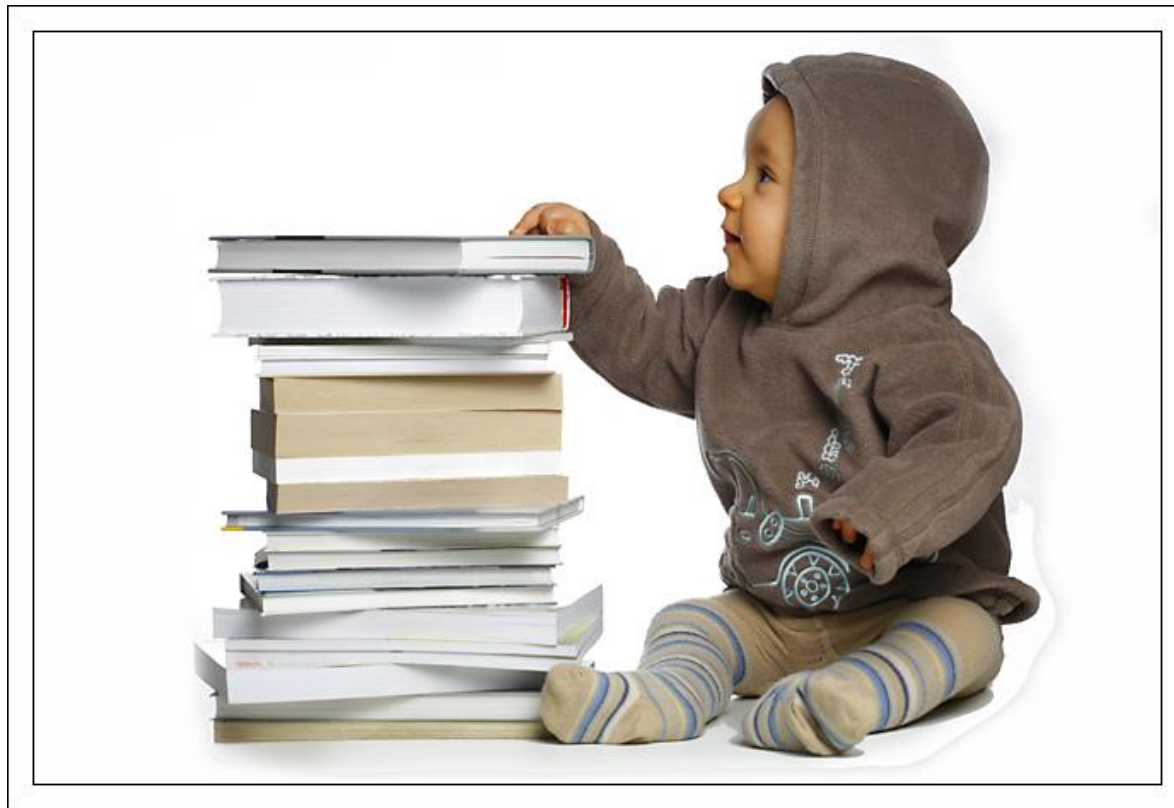
Dzisiejsze książki

Za książkę uważa się:

- *Wydawnictwo zwarte - może to być duży utwór literacki, zbiór mniejszych utworów, leksykon, podręcznik, poradnik itp.*
- *Wydawnictwo dziełowe.*
- *Utwór prozatorski, synonim powieści.*
- *Publikacja powyżej 48 stron (w przypadku mniejszej ilości stron mamy do czynienia z broszurą).*

W dzisiejszych czasach książki są bardzo rozpowszechnione. Nie są już tak drogie. Każdy czytelnik, niezależnie od wieku, może znaleźć coś dla siebie.

Cała Polska Czyta Dzieciom

Książki są bardzo potrzebne. Dostarczają nam wielu ważnych informacji i pobudzają naszą wyobraźnię. Dlatego właśnie powstało kilka organizacji propagujących czytanie np. „Cała Polska Czyta Dzieciom”.

E - book

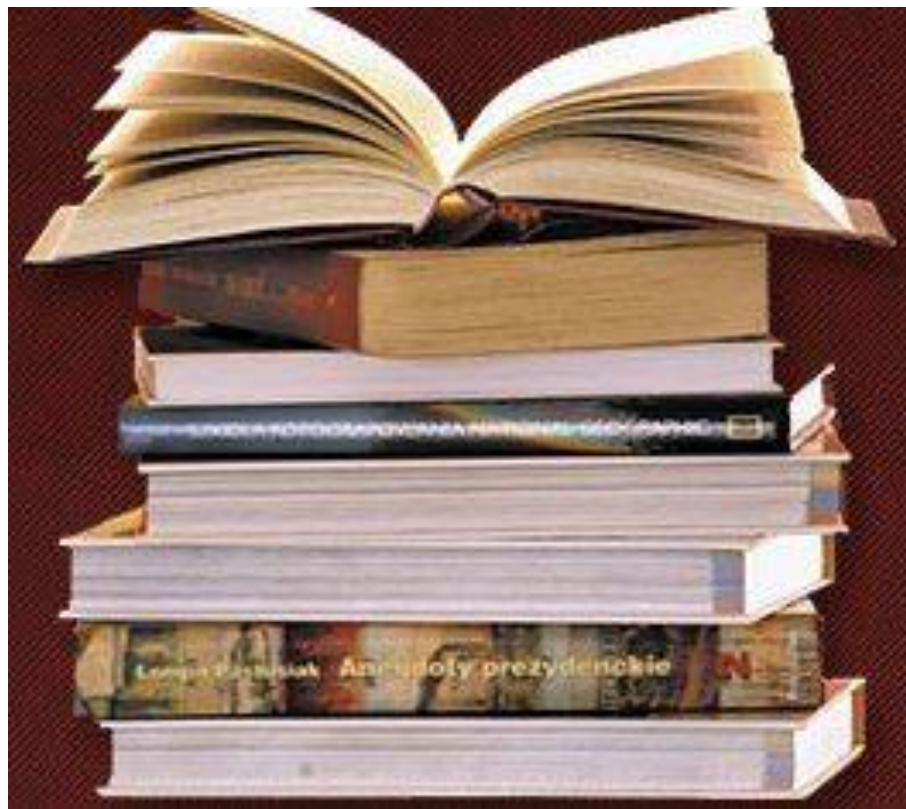
E-book (publikacja elektroniczna), *e-książka* – treść zapisana w formie elektronicznej, przeznaczona do odczytania za pomocą odpowiedniego oprogramowania zainstalowanego w urządzeniu komputerowym (np. komputer osobisty, specjalne urządzenie do czytania książek, telefon komórkowy czy palmtop,

Wskutek zacierania się granic między zakresami mediów, tradycyjna książka jest wydawana na papierze, ale niekiedy towarzyszą jej materiały audiowizualne, zawarte na płytach czy kasetach, zaś książka elektroniczna z natury łączy tekst z multimediami, co zawdzięczać można jednolitości elektronicznego medium.

- *Każdy z nas zna książkę jako pocieszycielkę w smutku, towarzyszkę w samotności, lekarzkę w chorobie - to jej tryumf. - Eliza Orzeszkowa*
- *Dobra książka to nie tylko najlepszy przyjaciel, ale chleb żywiący umysł i duszę i to każdego z nas. - Jan Wantuła*
- *Są... książki - na podobieństwo okien otwierających się z ciemności na jasny świat. Książki takie dają oddech płucom, światło oczom, siłę sercom i dłoniom. - Paweł Hertz*
- *Książka to najlepszy przyjaciel człowieka, a biblioteka to świątynia jego myśli. - Cyceon*
- *W książkach zbieramy tylko rozkwitłe kwiaty ziaren kiełkujących w nas samych. - Maria Konopnicka*
- *Kto czyta książki żyje podwójnie. - Umberto Eco*
- *Książka to duchowy testament, jaki przekazuje jedno pokolenie drugiemu. - Aleksander Hercen*
- *Pokój bez książek jest jak ciało bez duszy. - Cyceon*
- *Czytanie to jest odnajdywanie własnych bogactw i własnych możliwości przy pomocy cudzych słów. - Jarosław Iwaszkiewicz*

Chociaż z biegiem czasu książki zostaną poddane różnym zmianom wizualnym, to i tak będą bardzo ważne dla całej ludzkości.

Dziękuję za uwagę.

